

УДК 336.711

О. Й. Шевцова, О. О. Давидов

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

КРЕДИТНА ПОЛІТИКА В МЕЖАХ РЕСУРСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ БАНКУ

У статті досліджено ключові сучасні аспекти кредитної політики банків України. Обґрунтовано необхідність адаптивних дій щодо грошово-кредитного регулювання НБУ. Досліджено взаємозв'язок кредитної політики та ресурсного менеджменту. Визначено елементи процесу формування та реалізації кредитної політики банку.

Ключові слова: кредитна політика, ресурсна база банку, грошово-кредитне регулювання, ризики, страхування.

В статье исследованы ключевые современные аспекты кредитной политики банков Украины. Обоснована необходимость адаптивных действий в отношении денежно-кредитной политики НБУ. Исследована взаимосвязь кредитной политики и ресурсного менеджмента. Определены элементы процесса формирования и реализации кредитной политики банка.

Ключевые слова: кредитная политика, ресурсная база банка, денежно-кредитное регулирование, риски, страхование.

The article investigates key modern aspects of credit politics of Ukrainian banks. It justifies the need for adaptive action for monetary and credit management by the National Bank of Ukraine. It examines relation between credit politics and resource management. It also defines the elements of the process of formation and realization of credit politics of a bank.

Keywords: credit politics, resource base of a bank, monetary and credit regulation, risks, insurance.

Банківський менеджмент охоплює велику кількість завдань відносно найбільш раціональної системи організації та управління всіма видами діяльності банківських установ – від класичних банківських операцій до діяльності на фондовому ринку та ін. Спрямованість дій топ-менеджменту банку має бути узгоджена відповідно до загальної банківської політики щодо усієї мережі банківських установ у часі та просторі. Спектр стратегічних підцілей зосереджується на отриманні результату основної конкурентної бізнес-стратегії на засадах комплексного процесу управління через реалізацію основних управлінських функцій планування, аналізу, контролю, організації та мотивації.

Банківська установа як складна економічна система потребує постійного процесу узгодження вхідних потоків та потоків, що виходять із системи. Ресурсний менеджмент банку виконує функцію цього узгодження в межах реалізації активних, пасивних та інших операцій банку.

Формування необхідного обсягу ресурсів за рахунок джерел, які обмежують фінансову установу за обсягом, часом і ступенем ризику, встановлює межі використання ресурсів. Перш за все, саме ці характеристики джерел ресурсів визначають якість портфелю активів. Наступними факторами впливу виступають етапи формування та реалізації політики активних операцій банку, а саме кредитних операцій.

Кредитна діяльність банків виокремлює кредитний менеджмент як складову банківського менеджменту, що включає як фінансову, так і організаційну підсистему.

Фінансова підсистема кредитного менеджменту включає наступні напрями управління: управління кредитним портфелем; управління окремими кредитами;

управління кредитним ризиком; процеси планування кредитної діяльності на стратегічному, тактичному та оперативному рівнях.

Організаційна підсистема кредитного менеджменту включає такі напрями діяльності:

- обґрунтування раціональної системи управління кредитної діяльності;
- обґрунтування раціональної структури кредитних підрозділів та їх функцій;
- організацію ризик-менеджменту кредитної діяльності;
- організація безпеки кредитної діяльності.

Кредитна політика банку, в свою чергу, формується як підсистема політики банку в цілому, коли їх цілі узгоджені відповідно до конкурентної стратегії. Завдання кредитної політики знаходяться в межах ефективного розміщення залучених ресурсів, забезпечення стабільного зростання прибутків банку в процесі збільшення процентних доходів від кредитних операцій та зниження процентних расходів, підвищення якості кредитного портфелю.

У науковій літературі проблематика щодо визначення теоретичних основ формування та реалізації кредитної політики банку відображена в працях О. Васюренка, У. Владичина, О. Вовчака, І. Гуцала, О. Дзюблюка, К. Забчук, І. Карбівничої, О. Коренєвої, Р. Коцовської, Л. Кузнєцової, В. Міщенко, С. Науменкової, М. Новосельцевої, Г. Панової, Н. Слов'янської, де значну увагу приділено висвітленню сутності, функцій і принципів формування кредитної політики банку, а також факторам впливу на ефективність її реалізації.

Сьогодні кредитна політика будь-якого банку – це частина філософії банківського бізнесу, яка визначає внутрішньобанківську функцію видання кредиту, документообіг, моніторинг за кредитним портфелем, роботу з проблемними кредитами, встановлення процентних ставок по кредиту [1].

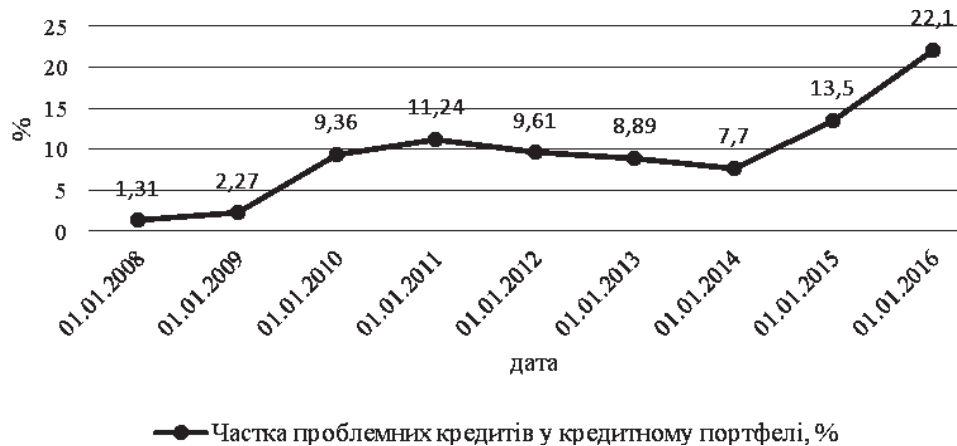
У теперішній час банківські установи зазнають значних збитків саме від кредитної діяльності через те, що багато з них проводять занадто ризиковану кредитну політику. Така ситуація ускладнюється політичною та економічною кризою в суспільстві, оскільки значна кількість підприємств і фізичних осіб зазнають проблем у поточній діяльності, не мають змоги вчасно погашати існуючі кредитні зобов'язання перед банками та отримувати нові кредитні ресурси [2].

Мета статті полягає у визначенні позиціонування кредитного та ресурсного менеджменту щодо уточнення складу елементів процесу формування та реалізації кредитної політики банку.

У 2015 рік банківська система Україна увійшла з невирішеними проблемами 2014 року. Значна девальвація гривні, спад в економіці і недостатній рівень корпоративного управління зумовили реалізацію кредитних ризиків та погіршення якості кредитного портфелю банків. Ці чинники негативно вплинули на рівень капіталізації банківських установ. За рік банки здійснили відрахування у резерви на суму 103 млрд грн, що обумовило повернення банківської системи після позитивних результатів 2012–2013 рр. до збитковості (станом на 01.01.2015 збитки банківського сектору становили 52,96 млрд грн, а рентабельність активів мала від'ємне значення – $-4,07\%$) [2].

Обсяг проблемних кредитів у кредитному портфелі банків є головним показником його якості, проте тут постає проблема його адекватної кількісної оцінки. Згідно з даними Національного банку України, станом на 01.01.2016 обсяг проблемної заборгованості, в порівнянні з попереднім роком, виріс на 119,44 млрд грн

(або в 1,5 рази) – з 250,8 до 370,24 млрд грн [3], а питома вага проблемної заборгованості у кредитному портфелі досягла 22,10 % (рис. 1).

Рис. 1. Частка проблемних кредитів у кредитному портфелі комерційних банків України у 2008-2016 рр., %
(джерело: [4])

За експертними оцінками багатьох фінансових аналітиків, реальний рівень проблемної заборгованості в кредитних портфелях значної кількості банків перевищує 40 % [3].

Більш адекватне уявлення про обсяг проблемної заборгованості можна також отримати, проаналізувавши індикатори фінансової стійкості, які щоквартально публікуються Національним банком України. Станом на 01.01.2016 частка непрацюючих кредитів (IV-V категорія якості) склала 28,03 % від кредитного портфеля. За 2015 рік їх частка в кредитному портфелі зросла на 10 % або на 120,3 млрд грн в абсолютному вираженні. В результаті на початок 2016 року сума непрацюючих активів (за вирахуванням резервів) перевищила регулятивний капітал банківської системи на 29,6 % (для порівняння: на початок 2015 року непрацюючі активи становили 62 % від регулятивного капіталу) [5].

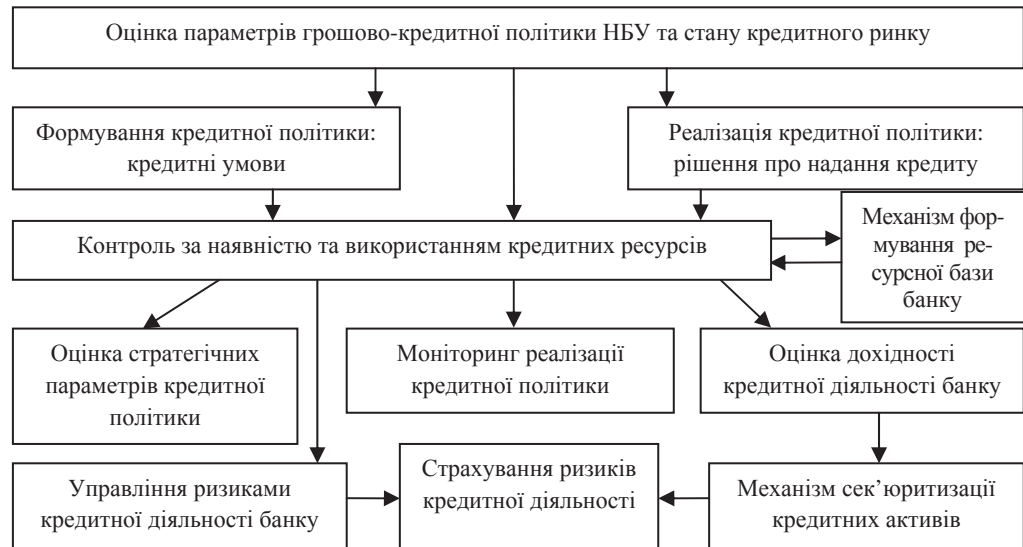
Національний банк України впроваджує реалізацію інструментів регулювання грошово-кредитного ринку, що має безпосередньо впливати на формування кредитної політики окремих банків [7]. Прозорість використання цих інструментів забезпечена її висвітленням на сайті НБУ. Це дає можливість адекватно реагувати менеджменту банків на регуляторні впливи, стосовно адаптації стратегічних та тактичних дій на ринку банківських послуг.

Сучасний погляд регулятора на поступове зниження облікової ставки має позитивно змінити ціновий (відсотковий) профіль ресурсного ринку – як депозитного, так і кредитного. В свою чергу, це змінить настрої на кредитному ринку як з боку кредиторів-банків, так і з боку позичальників, особливо малого та середнього бізнесу. Пожвавлення кредитних процесів безумовно активізує ринки країни.

Той фактор, що в останні десятиріччя центральні банки країн із розвинутою ринковою економікою віддають перевагу такому інструменту грошово-кредитної політики, як проведення операцій із цінними паперами на відкритому ринку [6], в умовах національного грошово-кредитного середовища це дає змогу гнучко реагувати на стан його ліквідності.

Національний банк України як кредитор останньої інстанції запроваджує новий інструмент екстреної підтримки ліквідності платоспроможних банків – Emergency liquidity assistance (ELA). Наприкінці 2016 року НБУ було прийнято Положення про екстрену підтримку Національним банком України ліквідності банків [8]. Екстрена підтримка ліквідності може надаватися банку за умови, що структура власності банку не визнана Національним банком непрозорою та Національним банком не встановлено факту здійснення банком ризикової діяльності, що загрожує інтересам вкладників чи інших кредиторів банку.

Зв'язок кредитної політики із ресурсним менеджментом потребує постійного моніторингу ліквідності банку (рис. 2). Це є важливою складовою механізму формування ресурсної бази банку.

Рис. 2. Елементи процесу формування та реалізації кредитної політики банку
(джерело: розроблено авторами)

Реакція менеджменту банку впродовж реалізації власної кредитної політики на регуляторні впливи має зробити більш точними прогнозовані дії та планові результати як кредитного департаменту, так і банківської установи в цілому.

Вплив грошово-кредитної політики НБУ розглядається вченими в якості важливого фактору поживлення кредитної діяльності банків та підвищення її ефективності [9; 10].

Кредитна стратегія як складова кредитної політики формується топ-менеджментом на період до 3 років, але щорічно стратегія переглядається та уточнюється відповідно Основним напрямкам грошово-кредитного регулювання НБУ на наступний рік, які оприлюднюються наприкінці кожного звітного року.

Саме на цей час припадають складові оцінки стратегічних параметрів та моніторингу реалізації кредитної політики. Уточнення стратегії дає змогу обрати відповідні інструменти підтримки певного рівня безпеки кредитної діяльності, посилити тактичні дії з боку ризик-менеджменту банку, а також провести додаткові дослідження та обґрунтувати цінові компоненти кредитної стратегії.

Необхідними сучасними інструментами забезпечення якості кредитного портфелю визначаємо страхування ризиків кредитної діяльності та впровадження сек'юритизації кредитних активів.

Більшість пропозицій щодо страхування в кредитній діяльності розглядає страхування саме кредитного ризику-ризиків неповернення коштів кредитором. Важливим у цьому напрямку є комплексне страхування різних ризиків кредитної діяльності: кредитного, цінового, валютного, операційного та інших.

Розвиток методичних основ розрахунку окремих ризиків кредитної діяльності має базуватися на чіткій ідентифікації кожного з них. Цікавим є підхід визначення факторного впливу кожного з цих ризиків на результат ризиковості кредитної діяльності. В тому можливі розрахункові погрішності за рахунок синергічного ефекту сумісної дії двох, трьох та більшої кількості ризиків.

Ресурсний підхід до формування та реалізації кредитної політики має бути використано на всіх етапах та на всіх організаційних, процесних, функціональних рівнях менеджменту. Адаптивність політики залежить від ступеня реакції регуляторних впливів на грошово-кредитний ринок реакції банківської системи та використання різних інструментів регулювання НБУ.

Розширення спектру ідентифікації та урахування ризиків в кредитній діяльності дає можливість кредитній політиці на стратегічному рівні визначати загальну конкурентну або корпоративну стратегію банку.

Бібліографічні посилання

1. Герасименко Р. Проблемні позики та прогнозування їх частки в кредитному портфелі банку / Р. Герасименко, М. Дегтярьова // Вісник НБУ. – 2014. – №4. – С. 40–46.
2. Банківська система 2015: виклики та перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=14741673>
3. Якість кредитних портфелів банків продовжує погіршуватися [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://finpuls.com.ua/banking/reviews/news/YAkst-kreditnih-portfelv-bankv-prodovzhu-pogrshuvatisya.htm>
4. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807
5. Швець О. В. Статистична оцінка якості контролю кредитного ризику банків України / О. В. Швець // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Вип 11. – С. 828–832.
6. Лисенко Ж. П. Рівень впливу політики НБУ на стан грошово-кредитного ринку України та можливі шляхи її покращення, зважаючи на досвід закордонних країн / Ж. П. Лисенко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економіка. – 2016. – Вип. 18, Ч. 1. – С. 174–180.
7. Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках України. Постанова Правління НБУ № 410 від 13.12.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0410500-16>
8. Про затвердження Положення про екстренну підтримку Національним банком України ліквідності банків : Постанова Правління НБУ №411 від 15.12.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=70688>
9. Золотарьова О. В. Концепція кредитної політики комерційного банку та можливості підвищення її ефективності / О. В. Золотарьова, Ю. В. Півняк, П. Ю. Мартиненко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економіка. – 2014. – Вип. 9, Ч. 2. – С. 108–112.
10. Штефан Л. Б. Вплив грошово-кредитної політики на пожвавлення кредитної діяльності комерційного банку / Л. Б. Штефан, Н. В.Мацедонська, О. М.Романенко // Молодий вчений. – 2015. – №4 (19), Ч. 2. – С. 87–91.

Надійшла до редколегії 23.12.2016